

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Firat University Journal of Social Science
Cilt: 13, Sayı: 1, Sayfa: 227-234, ELAZIĞ-2003

KOPYA ÇEKMEYE İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ

The Scale for Attitude Towards Cheating

Çetin SEMERCİ

Fırat Üniv. Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi
csemerci@firat.edu.tr

Özet

Kopya çekme, tüm eğitim sistemlerinde ciddi bir problemdir. Bazı araştırmalara göre kopya çekme, öğrenciyle ilgili en ciddi disiplin problemidir. Kopya çekme, sık sık olduğundan dolayı dikkate alınması gereken önemli bir problemdir ve ayrıca geleneksel öğrenme ve değerlendirme süreçlerini engellemektedir. Araştırmanın amacı, “kopya çekmeye ilişkin tutum ölçeği” geliştirmektir. Araştırmada, survey yöntemi kullanılmıştır. Ölçek, Fırat Üniversitesi’nde 321 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri 0.87, Bartlett testi 16059.3 ve Cronbach alpha 0.96 bulunmuştur. Geliştirilen ölçekte, 37’si olumlu ve 30’u olumsuz olmak üzere toplam 67 madde yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Kopya çekme, tutum, sınav.

Abstract

Cheating is a serious problem in whole education systems. According to some researches, cheating is the most serious student discipline problem. Cheating is considered a significant problem because of its frequency and because it interferes with conventional learning and evaluation processes. The aim of this paper is to develop “a scale for attitude towards cheating”. In research, survey method was used. The scale was applied to 321 students. The KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) value of scale is 0.87, Bartlett test value is 16059.3 and Cronbach alpha is 0.96. There are total 67 items that is 37 positive items and 30 negative items in the developed scale that called “a scale for attitude towards cheating”.

Key Words: Cheating, attitude, exam.

GİRİŞ

Günümüzde kopya çekme olayı, ilköğretimden üniversiteye kadar hatta lisansüstü eğitim ve doçentlik dil sınavlarına kadar uzanan bir eğitim-öğretim problemi haline gelmiştir.

Problem

Bilim ve teknoloji geliştikçe, gelişmiş ülkelere gelişmekte olan tüm ülkelere kadar kopya çekme olayının arttığı görülmektedir (Bekaroğlu, 2002: 12). Kopya çekme günümüzde artık bir akademik sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kopya çekmek veya yapmak, sınavlarda soruları cevaplamak için gizlice bir kaynağa bakmak veya bir kimseye gizlice yardım etmektir (TDK, 1992: 898). Benzer bir anlamda, sınavda veya akademik ödevlerde, kullanım için izin alınmamış kaynakların kullanılması, sınavı veya ödevi başka birisine yaptırma olarak da tanımlanabilir (Tan, 2001: 32).

Türkiye’de kopya çekme ile ilgili, bugüne kadar yapılan araştırmalar çok fazla değildir. Selçuk (1995), Külahçı (1996), Dirik (1997), Yıldırım (1998) ve Tan (2001)’ın araştırmalarına ulaşılabilmektedir. Bu araştırmalarda kopya çekme sebepleri arasında ezbere ve soyut anlayışa göre eğitim yapılması, olumsuz öğretmen tutumları, çalışma alışkanlıklarının kazandırılmaması, kişilik bozuklukları, kopyanın alışkanlık hale getirilmiş olması, sınıfların kalabalık olması, uygulamaların yetersiz olması, zayıf alma korkusu, küçük hatalardan puan kırılması gibi durumlar gösterilmiştir.

Yabancı ülkelerde de kopya çekildiğine dair bir çok araştırma sorucu vardır. Kuehn, Stanwyck and Holland (1990), Aiken (1991), Daniel, Blount, Ferrell (1995) ve Blinn (1993-1994)’ın araştırmalarına ulaşılabilmektedir. Bu araştırmalarda gelişmiş ülkelerde de yaygın bir şekilde kopya çekildiği, özellikle ev ödevleri ve projelerde daha çok kopya çekildiği belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi kopya çekme, her ülkenin eğitim sisteminin bir sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, “Kopya çekmeye ilişkin bir tutum ölçeği” geliştirerek öğrencilerin duyuşsal yönünün ölçülerek çözüm yolları üretilmesine katkı sağlamaktır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Fırat Üniversitesi’ne bağlı Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı olarak

yürütülen Sosyal Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı ve Teknik Eğitim Fakültesi öğrencileridir.

Araştırmanın örneklemini olarak, ilgili yüksekokul ve fakültelerde uygulama yapılan toplam 321 son sınıf öğrencisi alınmıştır. Örneklem dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

	Uygulama yapılan öğrenci sayısı
Eğitim Fakültesi	55
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	52
Fen-Edebiyat Fakültesi	106
Sosyal Alan Öğr. Tezsiz Yüksek Lisans	45
Teknik Eğitim Fakültesi	63
Toplam	321

Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi

Öğrencilerin “kopya çekmeye ilişkin tutum ölçeği” adından da anlaşılacağı üzere öğrencilerin daha çok duyuşsal alanını ölçmeye dönük bir ölçektir.

Araştırmada, ölçek derecelemesi şu şekilde yapılmıştır: “Hiç katılmıyorum: 1”, “çoğunlukla katılmıyorum: 2”, “kısmen katılıyorum: 3”, “çoğunlukla katılıyorum: 4” ve “tamamen katılıyorum: 5”tir. Ölçekte belirlenen olumsuz cümlelerin cevapları “tamamen katılıyorum: 1” den “hiç katılmıyorum: 5” e doğru ters yönde yeniden (recode) kodlanmıştır. Burada tutum ölçeklerinde görülen iki durum için düzenleme yapılmıştır. Birincisi istenen durumlar için olumlu cümleler yazılmıştır. İkincisi, istenmeyen durumlar için de olumsuz cümleler göz önüne alınarak, olumlu durumlar gibi eşit puan almaları sağlanmıştır. Örneğin, “kopya çekmeyi engellemek öğretmenin görevidir” istenen, “kopya çekmek bir sahtekarlıktır” istenmeyen bir durumdur. Tutum ölçeklerinde bu olumlu ve olumsuz durumlar eşit puan almaktadır.

Araştırmada, ölçme aracı olarak geliştirilen ölçeğin genel olarak geliştirilmesi aşamaları şu şekildedir (Karasar, 1995: 139-143; Balcı, 1995: 142-143):

Madde Havuzu (İfade Bankası) 2. Uzman Görüşü 3. Ön Deneme
Faktör Analizi 5. Güvenirlik Hesaplama

Bu aşamalarla ilgili açıklayıcı bilgiler aşağıda verilmiştir:

1. Madde Havuzu

Bu aşamada öncelikle, “kopya çekme” ile ilgili bir literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması ve daha önceki çalışmalarda kullanılmış anketler yardımıyla konuyla ilgili maddeler yazılmıştır. Özellikle, Külahçı’nın “kopya çekme” ile ilgili yapmış olduğu incelemelerden de yararlanılarak, lisans, lisansüstü öğrencilerinden ve öğretim elemanlarından bu maddeleri eleştirmeleri, maddelere ekleme ve çıkarma yapmaları istenmiştir. Sonuçta, 80 madde havuzda toplanmıştır. Bu maddelerin 45’i olumlu ve 35’i

olumsuz önermeler şeklindedir.

2. Uzman Görüşü:

Madde havuzundaki maddeler uzman öğretim üyelerinin görüşlerine sunulmuştur. Burada, maddelerin öncelikle kapsam geçerliğinin sağlanmasına çalışılmıştır. Öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda havuzdaki maddeler bir ön elemeden geçirilmiştir.

3. Ön deneme:

“Kopya çekmeye ilişkin tutum ölçeği” başlangıçta 85 maddeden oluşmuş, ancak uzman görüşü ve öğrenci dönütleriyle tek boyutlu 80 maddelik bir havuz oluşturulmuştur.

4. Faktör Analizi:

Uzman görüşleri ve ön denemelerden sonra ölçek gerçek gruba uygulanmıştır. Bu uygulama sonuçlarına göre faktör analizi yapılmış ve analiz sonucuna göre yapı geçerliği sağlanmış maddeler son ölçekte yer almıştır. Faktör analizinde özellikle KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerlerinin yüksek olmasına özen gösterilmiştir.

Birden fazla değişkene bağlı bir değişkeni açıklayarak katkı sağlayan bağımsız değişkenlerin sayısını ve bu bağımsız değişkenlerin faktör yüklerini belirlemede kullanılan tekniğe “faktör analizi” denir. Bu analizin en önemli amaçlarından biri, değişkenler arasındaki bağımlılığın kökenini araştırmaktır. Bu analizlerde, tüm değişkenler arasındaki ilişkiler incelenir. Bu ilişkilere dayanılarak verilerin daha anlamlı ve özet olarak sunulması sağlanır (Turgut ve Baykul, 1992-1: 173; Balcı, 1995: 283).

Faktör analizi, başta sosyal bilimler olmak üzere pek çok alanda sıkça kullanılan çok değişkenli analiz tekniklerinden biridir. Faktör analizi, çok sayıda ilişkili orijinal değişkenden az sayıda ilişkisiz hipotetik değişken bulmayı amaçlamaktadır (Tatlıdil, 1992: 141). Faktör analizinin dört aşaması vardır (UYTES, 1995: 4; Tekin, 1977: 222).

- a) Bartlett Testi (Bartlett Test of Sphericity) hesaplanır. Bu test “korelasyon matrisi birim matrise eşittir” hipotezini test eder. Hipotezin reddedilmesi, değişkenler arasında bir korelasyonun olduğu anlamına gelir ve faktör analizinin değişkenlere uygulanabilirliği söz konusu olur.
- b) KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerinin hesaplanması gerekir. Çünkü, KMO değerleri faktör analizinin iyi olup olmadığı hakkında bilgi verir. Küçük KMO değerleri, faktör analizi uygulamasının iyi bir fikir olmadığı sonucunu verir. Bir başka deyişle, iki değişken çifti arasındaki korelasyon diğer değişkenlerce açıklanamamaktadır. Bu değerler için aşağıdaki sınıflama getirilmiştir.

Tablo 2. KMO Değerleri İçin Bir Sınıflama

90+	Çok iyi
80-89	İyi
70-79	Orta
60-69	Kötü
50-59	Çok kötü
- -59	Kabul edilemez

- c) Verileri en uygun şekilde temsil edecek faktör sayısı, her faktör tarafından açıklanan toplam varyans yüzdesi ile belirlenir. Toplam varyans her değişkenin varyansının toplamıdır. Her faktör tarafından açıklanan toplam varyans öz değerleridir. Değişken varyansları bire eşit olduğundan, varyansı birden düşük olan faktörler göz önüne alınmaz. Kısaca modele alınacak faktör sayısı, öz değerleri (eigen) birden büyük olan faktörlerin sayısı kadardır.
- d) Faktör analizinin son basamağı, faktör yüklerin hesaplamasıdır. Faktör yükleri en az 30 olmalıdır. Ölçek geliştirirken faktör yükü en az 35 ve üzeri kabul edilmiştir. Ölçek geliştirilirken maddelerin birbiriyle olan tutarlılıklarına da bakılmıştır.

5. Güvenirlik Hesaplama Aşaması:

Faktör analizi yapılarak son halini alan ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Bu güvenilirlik katsayısında, herhangi bir yanlışlığa meydan vermemek için tüm işlemler kontrollü bir biçimde ikişer defa yapılmıştır. Ayrıca güvenilirlik hesaplamalarında, uzman bir öğretim üyesine ham verilerle işlem yaptırılmış, sonuçlar aynı bulunmuştur.

Ölçeğin Analizi

“Kopya çekmeye ilişkin tutum ölçeği”yle öğrencilerin kopya ile ilgili tutum bilgilerinin toplanması amaçlanmıştır. Ölçekteki tek boyutlu 80 madde faktör analizine girmiştir. Sonuçta, 37’si olumlu ve 30’u olumsuz olmak üzere toplam 67 madde son ölçeğe alınmıştır. Bu maddelerin faktör yükleri Tablo 3’te verilmiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre, 13 madde elenmiştir. Ölçekte faktör yükleri 0.37-0.70 arasında değişmektedir.

Ayrıca, ölçeğin KMO değeri 0.87, Bartlett testi 16059.3 ve Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.96 bulunmuştur. Bu sonuçlar, maddelerin faktör analizi için uygun olduğunu, yapı geçerliğinin sağlandığını ve güvenilir bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Kopya Çekmeye İlişkin Tutum Cümlelerinin Analizi

Maddeler	Faktör yükü
1. Ne zaman kopya çeksem içimde bir rahatsızlık hissediyorum.	0.55
2. Bir insan ilkokuldan itibaren kopya çekiyor ise hayatın diğer kesimlerinde de sahtekarlık yapmakta sakınca görmez.	0.51
3. Hangi koşullarda olursa olsun kopya çekilmemelidir.	0.53
4. Kopya çekmek başkasının hakkını yemek demektir.	0.57
* Kopya çekene göz yumulması ona bir yardımdır.	-
5. Bir öğrencinin kopya çekerek başarılı olması ve hatta bir dereceye girmesi diğerlerine haksızlık yapması demektir.	0.50
6. Kopya çeken öğrenciye göz yuman gözetmen haksızlığa ortak olmuş olur.	0.53
7. Öğrencinin kopya çekip çekmemesi onun dürüstlüğünden çok içinde bulunduğu şartlara bağlıdır.	0.59
* Kopya çekmeyi engellemek öğretmenin görevidir.	-
8. Kopya çeken öğrenci olgunlaşmamış demektir.	0.59
9. Sınavda birbirinden kopya çekmek bir yardımlaşmadır.	0.52
10. Durum müsait ise kopya çekmemek akılsızlıktır.	0.53
11. Sınavda kopya çekebilen bir öğrenci yaşamının diğer alanlarında da sahtekarlık yapabilir.	0.56
* Bu eğitim sisteminde kopya çekilmesi zorunludur.	-
12. Vicdan sahibi bir kimse kopya çekmeyi düşünmez.	0.64
13. Hemen herkes kopya çektiğine göre kopya çekme kötü bir davranış olarak düşünülemez.	0.51
14. Kopya çeken öğrenci dürüst değildir.	0.63
* Etrafımdakiler kopya çektiğine göre onlarla yarışabilmem için benim de kopya çekmem normaldir.	-
15. Kendine saygısı olan bir kimse kopya çekemez.	0.64
* Kopya çeken öğretmen adayı bunun kötülüğünü öğrencilerine öğretmez.	-
16. Fırsat varken kopya çekmemek akılsızlıktır.	0.61
17. Kopya çekmek nedeni ne olursa olsun bir çeşit hırsızlıktır.	0.62
18. Sınav sonucu ne olursa olsun kopya çekilmemelidir.	0.67
19. Eğer dönem kaybetme önlenilecek ise kopya çekme mazur görülebilir.	0.45
20. Yakalanılmadığı sürece kopya çekmenin sakıncalı bir tarafı yoktur.	0.65
21. Kopya çekmek cesaret istediği için çekebilen takdir edilmelidir.	0.41
22. Eğer gözcü fırsat veriyor ise kopya çekmemek akılsızlıktır.	0.65
23. Kopya ile sağlanan başarı sadece bir aldatmacadır.	0.46
24. Kopya çekenler inançsız kişilerdir.	0.46
25. Kopya çekerek başarılı olan gerçekte kendisini aldatmaktadır.	0.55
26. Kopya çekmeyenler onurlu kişilerdir.	0.57
27. Dönem kaybetme pahasına da olsa kopya çekmek doğru değildir.	0.65
28. Kopya ile de olsa önemli olan sonuç almaktır.	0.68
29. Yakalanmadığı sürece kopya çekme yanlış bir davranış olarak düşünülmemelidir.	0.60
30. Fırsat varken kopya çekmeyenleri anlamak güçtür.	0.50
31. Kopya çekene göz yuman gözetmen yardımsever birisidir.	0.51
32. Kendisine saygısı olan bir insan kopya çekmez.	0.70
* Sınıf içinde ortama uymak için kopya çekilebilir.	-
* Kopya çekenler öğretmenin iyi niyetini suistimal etmektedirler.	-
33. Kopya çekmek bir sahtekarlıktır.	0.70

Kopya Çekmeye İlişkin Tutum Ölçeği

Tablo 3'ün devamı

Maddeler	Faktör yükü
34. Kopyanın vicdan ile ilişkisi yoktur, eğitim sistemi bu şartlara zorlar.	0.53
35. Kopya çekmek günahdır.	0.45
36. Ben gözcü olsaydım, kopya çekilmesine müsaade ederdim.	0.40
* Kopya vermek kopya çekmek değildir.	-
37. Arkadaşım bile olsa kopya çekerken görsem müdahale ederim.	0.41
38. Hakkım olmayanı almak istemediğim için kopya çekmem.	0.69
39. Haksızlığa uğrayan bir öğrencinin kopya çekmeye yönelmesi doğaldır.	0.47
40. Öğrenci sürekli başarısız oluyor ise kopya çekmesi hoş karşılanmalıdır.	0.47
41. Kopya çeken arkadaşlarımı dürüst bulmam.	0.57
42. Kopya hazırlamak bir ön hazırlık olduğu için yararlı tarafı da vardır.	0.49
* Eğitim sistemi kopya çekmeye ortam hazırlıyor.	-
43. Kopya çeken arkadaşlarım sonuçta ceza almadığı için, kopya çekmede bir sakınca görmüyorum.	0.48
44. Kopya çeken arkadaşlarıma güvenmem.	0.54
45. Bir toplumda sahtekarlık artmış ise kopya üzerinde durulacak bir konu değildir.	0.38
46. Kopya çekebilmek övünülecek bir davranıştır.	0.54
47. İlkokuldan itibaren kopya çekmeyi öğrenen insana daha sonraları sahtekarlık yapmak kolay gelir.	0.68
48. Bir insan hangi koşullarda olursa olsun kopya çekmemelidir.	0.66
49. Eğer gözcü olsaydım, tanıdıklarına kopya vermekte/göz yummakta bir sakınca görmezdim.	0.37
50. Kopya çekmek ile başkalarının hakkını yemiş oluruz.	0.57
51. Kopya çekene göz yumarak yardımcı olunmalıdır.	0.52
52. Kopya çekmek isteyen arkadaşına yardım edilmelidir.	0.54
53. Kopya çekmeyi davranış haline dönüştüren bir kişi potansiyel dolandırıcıdır.	0.58
54. Sınavlarda yardımlaşma arkadaşlıkları pekiştirdiği için yararlı bile sayılabilir.	0.58
55. Kopya çekmeyi seviyorum.	0.49
* Kopya çekebilmek cesaret ister.	-
56. Kendisine güvenen bir kimse kopya çekmez.	0.51
57. Kopya çekme heyecan dolu bir maceradır.	0.38
58. Sorumluluk duygusuna sahip bir kimse kopya çekmez.	0.64
59. Sınavda benden yardım istenirse kopya vermekte bir sakınca görmem.	0.52
60. Herkes kopya çekerse, ben de çekerim.	0.43
61. Sıraya, duvara, kalorifer peteğine ve silgiye kopya yazmak milli servete zarar vereceğinden kopya çekmem.	0.43
62. Hatırlatma amacıyla kopya kodlamasında sakınca yoktur.	0.53
63. Kopya çekmek haramdır.	0.54
* Tembel öğrenciler kopya çeker.	-
64. Kopya çeken öğrenciler cezalandırılmalıdır.	0.59
65. Kopya çeken öğrenciyi affetmek kopyaya teşvik etmek anlamına gelir.	0.56
*Sınavlarda bilgi düzeyinde ezber sorularının sorulması öğrenciyi kopya çekmeye teşvik eder.	-
66. Kopya çekmek bir duyuşsal davranış bozukluğudur.	0.57
67. Kopya çekmemek bir aile terbiyesidir.	0.59

KMO= 0.87, Bartlett testi= 16059.3, Cronbach Alpha= 0.96

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kopya çekme, her ülkenin eğitim sisteminin bir sorunudur. Sınavlardan önce, öğrencilerin kopya çekmeye ilişkin tutumları ortaya çıkarılabilirse, kopya önenebilir. Diğer taraftan, eğitim programları öğrencilerin tutumları göz önüne alınarak geliştirilebilir.

Sonuçta, geliştirilmeye çalışılan “kopya çekmeye ilişkin tutum ölçeği”, özellikle öğrencilerin kopya çekme konusunda bilinçlendikleri dönem olan ilköğretimin ikinci kısmından, lisansüstü eğitim öğrencilerine kadar uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Aiken, L. R. (1991). Detecting, Understanding, and Controlling for Cheating on Tests, *Research in Higher Education*, 32 (6): 725-735.
- Balcı, A. (1995). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Bekaroğlu, Ö. (2002). Dünyada ve Türkiye’de Bilimsel Sahtekarlık, *Tüba Bülteni, Günce*, (22): 12-13.
- Blinn, L. V. (1993-1994). Coping With Cheating, *Journal of College Teaching*, 23 (3): 173-174.
- Daniel, L.G.; Blount, K.D. and Ferrell, C.M. (1995). Academic Misconduct Among Teacher Education Students: A Descriptive-Correlational Study. *Research in Higher Education*, 32 (6): 703-723.
- Dirik, M. Z. (1997). “Türk Eğitim Sisteminde Sınavlarda Kopya Çekme Sorunu-2”. *Türkiye, Türk Cumhuriyetleri ve Asya Pasifik Ülkeler Uluslar arası Eğitim Sempozyumu (24-26 Eylül 1997)*, Milli Eğitim Bakanlığı, Fırat Ünivresitesi ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İşbirliği, Elazığ.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler*, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kuehn, P.; Stanwyck, D. J. and Holland, C. L. (1990). Attitudes Towards “Cheating” Behaviors in the ESL Classroom, *TESOL Quarterly*, 24(2): 313-17.
- Külahçı, Ş. (1996). Öğretmen Yetiştirmede Kopya Çekme Sorunu (Fırat Üniversitesi Örneği). *II. Ulusal Eğitim Sempozyumu (18-20 Eylül 1996)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- Selçuk, Z. (1995). Bir Eğitim ve Rehberlik Sorunu: Okullarda Kopya Çekme. *Eğitim Yönetimi*, 1 (3): 397-418.
- Tan, Ş. (2001). Sınavlarda Kopya Çekmeyi Önlemeye Yönelik Önlemler. *Eğitim ve Bilim*, 26 (126): 32-40.
- Tathdil, H. (1992). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İstatistik Bölümü.
- TDK, (1992). *Türkçe Sözlük*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Tekin, H. (1997). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara: Mars Matbaası.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (1992-1) *Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- UYTES (1995). *SPSS Bilgisayar Paket Kullanma Kursu Ders Notları (Nisan 1995)*, (Uluslararası İleri Teknoloji Sistemleri), Elazığ: Ders Notu.
- Yıldırım, K. (1998). Eğitimde Kopya Çekme Problemi. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (9-11 Eylül 1998)*, Cilt II. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi.